

Klik [hier](#) voor het originele artikel (p. 35)

EEN GOEDE RELATIE IS HET HALVE WERK

Lesgeven zonder interactie met leerlingen is onmogelijk. Je legt nieuwe stof uit, doet voor hoe leerlingen een opdracht moeten aanpakken en reageert op hun signalen. Vanaf de jaren '90 kregen onderzoekers steeds meer aandacht voor die interactie tussen leraar en leerling. Alleen was die aandacht vooral gericht op instructie. In een handboek voor onderwijspsychologie gingen Pianta & co een stap verder en benadrukten ze ook het belang van goede 1-op-1-relaties tussen leraar en leerling. Hun hoofdstuk verheldert wat er allemaal meespeelt bij die relaties en hoe ze leerprestaties en gedrag van leerlingen beïnvloeden

HET IDEE

Dat de relatie tussen leraar en leerling ertoe doet, is geen nieuw inzicht. Zo benadrukte **Vygotsky** begin van de vorige eeuw al het belang van goede ondersteuning door de leraar en had Dewey het over de noodzaak van het gevoel dat er om je gegeven wordt. Vanaf de jaren '70 kwamen, na de beroemde **Pygmalion-studie** van Rosenthal, de onderzoeken over de invloed van leraarsverwachtingen op gang. Maar toen Pianta & co hun bijdrage aan het handboek leverden, vormden 1-op-1-relaties tussen leraar en leerling nog geen eigen onderzoeksgebied. De onderzoekers moesten uit allerlei onderzoeksdisciplines plukjes kennis hierover bijeenharken. Zo komen ze tot een omvattende blik op het thema.

DE INZICHTEN

Een complex samenspel Pianta & co presenteren een **systeemperspectief** op leren en ontwikkeling: een leerling reageert op een omgeving (systeem) die meer of minder stimulerend kan zijn en beïnvloedt door de eigen kenmerken en het eigen gedrag ook weer die omgeving. Hetzelfde geldt voor jou: jouw gedrag als leraar wordt bepaald door onder meer je eigen opvoeding en schoolervaring, je opleiding en ideeën over onderwijs, en de school waar je werkt (zie kader). Bovendien speelt ook jullie beeld en inschatting van elkaar nog mee (zie volgende pagina). Het gaat dus om een complex samenspel van wederzijds

beïnvloeding. Dit betekent bijv. dat zaken als motivatie, zelfregulatie en wel of geen hulp zoeken geen vaste karaktertrekken van een leerling zijn, maar beïnvloedbaar door het systeem, dus onder andere door jou als leraar. De sleutel ligt in het goed kunnen 'lezen' van signalen van leerlingen.

KENMERKEN VAN LERAAR EN LEERLING

Wie jij bent, bepaalt mede het gedrag van de leerling en vice versa. Zo blijkt een persoonlijke noot in lesgeven belangrijk: als je belangstelling toont voor leerlingen en wat hen bezighoudt, geeft dat hun een gevoel dat ze ertoe doen. Leerlingen werken harder voor leraren die ze aardig vinden. Verder bevorderen jouw hoge verwachtingen hun betrokkenheid en leerprestaties. Jouw onderwijsvisie stuurt ook je blik op leerlingen. Leraren die sociaal-emotionele ondersteuning van leerlingen belangrijk vinden, reageren sneller negatief op in hun ogen vijandige of agressieve leerlingen. Leraren die daarentegen de nadruk leggen op het goed organiseren van het leerproces, reageren juist sneller negatief op onderpresteerders en ongemotiveerde leerlingen. Ook kenmerken van leerlingen spelen onbewust een rol. Gemiddeld hebben meisjes bijv. betere relaties met hun leraar, mogelijk omdat leraren sneller negatief reageren op het luidruchtige gedrag van jongens. Ten slotte: hoe beter het sociale gedrag en de schoolse vaardigheden van leerlingen, hoe beter ook de relatie.

Wederzijdse beelden Jij en de leerling komen aan het begin van het jaar de klas in met elk je eigen verwachtingen en daar gedragen jullie je naar. De een reageert op de ander en zo ontstaan bepaalde relaties. Jullie vormen in jullie hoofd een beeld van jullie relatie en dat **mentale plaatje** stuurt vervolgens weer de blik en het gedrag: *'De leraar vindt mij (niet) aardig.'* *'Suzie vraagt altijd aandacht.'* Hoe meer je je van deze mechanismen bewust bent, hoe beter je kunt (bij)sturen. Voor een **leerling** zijn *ervaren steun en nabijheid* een belangrijke maat voor hoe goed of slecht de relatie is. Daarnaast letten leerlingen niet alleen op hun eigen omgang met jou, maar ook op *hoe je met klasgenoten omgaat*. Ten slotte bepaalt de mate waarin leerlingen de *verwachtingen van jou eerlijk, accuraat en consistent vinden*, hoe positief ze over de relatie oordelen. Bekeken vanuit de **leraar** zijn belangrijke relatiekenmerken: *conflict ('altijd strijd met Bas')*, *warmte en open communicatie*; *mate van afhankelijkheid ('zoekt vaak onnodig hulp')* en *het gevoel een leerling wel of niet aan te kunnen*. De combinatie bepaalt het eindoordeel: het kan bijv. zijn dat het vaak knalt tussen jou en een leerling, maar dat jullie toch een warme relatie hebben.

Invloed van relaties De persoonlijke relaties tussen jou en afzonderlijke leerlingen hebben een grote invloed. Allereerst op de leerprestaties. Een goede relatie gaat vaker samen met goede prestaties, een slechte vaker met lager presteren, zittenblijven en verwijzen naar het SO. Maar relaties beïnvloeden ook de omgang met klasgenoten: hoe beter de relatie met jou als leerkracht, hoe beter die met klasgenoten. Dat komt onder meer omdat jouw reactie op het gedrag van een leerling mede bepaalt hoe klasgenoten hem of haar zien. Als leraar heb je dus veel invloed op de sociale acceptatie van een kind in jouw klas. Ten slotte versterkt een goede relatie de sociaal-emotionele vaardigheden van een leerling. Dit alles bouwt op: gaat het in de kleuterklas al goed, dan vergroot dat de kans dat het in groep 3 en de bovenbouw ook goed gaat. De steun van klasgenoten en de goedkeuring van jou versterken het zelfvertrouwen, de motivatie en positieve gevoelens jegens school. **Samengevat:** de relatie met jou bepaalt mede of een leerling ten volle profiteert van het onderwijs.

Op 3 niveaus kun je goede relaties bevorderen:

Door een **warm schoolklimaat** te creëren, zoals:

- Veel ruimte voor ontmoeting
- Weinig rigide regels
- Voldoende ouderbetrokkenheid
- Hoge verwachtingen (blijven) koesteren
- Kansen bieden voor succes (en het mogen maken van fouten)

Aandacht voor een **stimulerend klasklimaat**, zoals:

- Samenwerkend leren
- Reflectie op en discussie over leerdoelen
- Het oefenen van sociale vaardigheden

Op het **niveau van de relatie zelf**, zoals:

- Je bewust worden van je eigen gedachten en gevoelens over leerlingen. Gaat het met een bepaalde leerling altijd stroef, dan helpt het om, al dan niet samen met een coach, te reflecteren op je eigen emoties en te analyseren wat er precies gebeurt.
- In de VS blijkt **Banking Time** een succesvol programma. Hierbij reserveer je geregeld exclusieve 1-op-1-tijd (5-15 minuten) met een leerling die storend gedrag vertoont.
- Je observeert en volgt de leerling en probeert zo goed mogelijk op zijn of haar behoeftes te reageren.
- Je probeert negatieve feedback te vermijden en oog te krijgen voor wat een leerling wél goed doet. Zo sparen jullie samen 'positief kapitaal' en kan de relatie ten goede kantelen.

IN DE KLAS

Het zal voor jou geen nieuws zijn: goede relaties met leerlingen zijn het halve werk. Dat betekent niet dat je dikke vrienden met iedereen moet zijn. Wel dat je streeft naar een warme, opbouwende werkrelatie met alle leerlingen. Bij de ene leerling lukt dat gemakkelijker dan bij de andere. Je herkent in de een bijv. meer van jezelf – jullie houden allebei van voetbal of hechten allebei aan structuur. Om de ene leerling moet je glimlachen als hij weer eens de kont tegen de krib gooit, bij de andere denk je: o nee, daar gaan we weer! Jouw reacties bevestigen leerlingen in hun eigen gedrag. Als je dus iets wilt doen aan moeizame relaties, ben jij als volwassene en professional aan zet. *Het helpt jou én de leerling om eens stil te staan bij de gevoelens en gedachtes die een bepaalde leerling bij je oproept. Wat is het precies waarom jij je geduld verliest of waarom je inwendig zucht?* En wat zou de achterliggende reden van het gedrag van een leerling kunnen zijn? Inzicht daarin kan je helpen om negatieve gevoelens en relaties bij te sturen. Suzie die altijd onnodig hulp vraagt? Ze heeft jouw hulp wellicht echt nodig. Bijv. om zelfvertrouwen te krijgen en te leren wanneer ze jouw hulp kan invoeren en wanneer ze het eerst zelf moet proberen.

- [Artikel](#) Wie geef je de beurt?
- [Artikel](#) De favoriete leraar is: iemand die jou ziet staan
- [Artikel](#) HJK Goede relatie leerkracht-leerling
- [TED](#)-talk Rita Pierson 'Every kid needs a champion'
- [Groepsgeluk](#) Systemisch werken in de klas
- [Onderwijslessen](#) Een andere benadering van vraagstukken op school

Meer lezen!

Uit de praktijk

ONDERSTROOM ZICHTBAAR

Ongeveer de helft van alle leerlingen van basisschool Pater Eymard zit bij Berends in de klas, en dat zijn er 20. Op de kleine basisschool in Stevensbeek staat ze voor een 4/5/6-combinatiegroep. *‘Dat vraagt voortdurend schakelen van het ene naar het andere leerjaar en ik ben veel tijd kwijt aan instructie’*, vertelt Berends. Er blijft daardoor minder tijd over om met ieder kind een warme relatie te onderhouden. Toch is dat onmisbaar, weet ze. *‘Pas als die verbondenheid er is, komt een kind tot leren.’* Om effectief aan verbondenheid te werken, zet Berends systemisch werken in, een aanpak die de dynamiek van de groep zichtbaar maakt, onder andere met behulp van houten poppetjes. Kinderen mogen hun poppetje neerzetten binnen een bepaald veld en geven daarmee aan wat ze als hun plek zien in de klas of in een situatie. Berends: *‘Soms mag iets er onbewust niet zijn, of zit er een nog niet zichtbare emotie onder gedrag. Maar door hun poppetje op te stellen, wordt toch zichtbaar wat een kind dwarszit. Door vragen te stellen en het poppetje een andere plek te geven, komt het systeem in beweging en verandert gedrag.’* Zo kwam een meisje maar niet vooruit met rekenen. Ook na extra instructie werkte ze niet verder. *‘Ik besloot de poppetjes erbij te pakken om te kijken wat erachter zit. Mijn leerling zette een ander houten poppetje steeds heel dicht bij dat van haarzelf. Het stond symbool voor haar zus, die niet eens hier op school zit. Toen ik haar vroeg of ze het poppetje van haar zus een andere plek kon geven, begon ze te huilen. Wat bleek? Het meisje dacht met rekenen altijd aan haar zus omdat die minder goed is met cijfers én naar een andere school is gegaan. Mijn leerling was bang dat zij ook naar een andere school zou moeten. Doordat die onderstroom zichtbaar werd, kon ik haar uitleggen dat dit in haar geval helemaal niet aan de orde was. Er viel een last van haar schouders.’* Deze manier van werken helpt Berends om haar leerlingen echt te zien. *‘De relatie is daardoor heel eerlijk, er zit niets tussen. Kinderen voelen dat ze zichzelf mogen zijn, met alles wat er is.’*